

УДК 330.567.2:332.1(477)
DOI: 10.31732/2663-2209-2025-78-132-141

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ НЕРІВНОСТІ ДОХОДІВ В УКРАЇНІ ТА МЕХАНІЗМИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Роман Стуга

Аспірант кафедри економіки та фінансів, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ,
Україна, e-mail: StuhaRL@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7432-4261>

REGIONAL ASPECTS OF INCOME INEQUALITY IN UKRAINE AND MECHANISMS OF INCLUSIVE DEVELOPMENT

Roman Stuga

Doctorate Student of the Department of Economics and Finance, "KROK" University, Kyiv, Ukraine, e-mail: StuhaRL@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7432-4261>

Анотація. У статті розглянуто проблему регіональної нерівності доходів в Україні в контексті необхідності реалізації інклюзивного розвитку. Метою дослідження є виявлення та аналітична оцінка регіональних відмінностей у рівні доходів населення України, а також обґрунтування механізмів інклюзивного розвитку, здатних забезпечити зменшення регіональної соціально-економічної нерівності та посилення соціальної згуртованості в умовах післявоєнного відновлення. Проведено оцінку динаміки доходів населення та індексу Джині, що дозволило виявити стійкий дисбаланс у розподілі фінансових ресурсів між регіонами. Особливу увагу приділено просторовим аспектам доходної нерівності, що не завжди корелюють із загальнодержавною динамікою показників. Проаналізовано нормативно-правову базу, яка визначає інституційні основи соціального захисту та регіонального вирівнювання, а також виявлено її обмеження у сфері ефективного впровадження механізмів підтримки. Ефективність механізмів інклюзивного розвитку значною мірою залежить від наявності чітких правових норм, спрямованих на забезпечення соціальної справедливості, регіонального вирівнювання та доступу до базових послуг.

З метою пошуку рішень розглянуто практики країн Європейського Союзу щодо поєднання прогресивної фіскальної політики, адресної соціальної допомоги, доступу до базових послуг та інвестицій у людський капітал. На основі компаративного аналізу запропоновано рекомендації щодо удосконалення державної політики інклюзивного розвитку в Україні, зокрема через запровадження цифрових інструментів моніторингу, соціального впливу політик (SIA) та посилення фінансової автономії регіонів. Наголошено на важливості стратегічної інтеграції інклюзивності в регіональну політику, як умови подолання соціальної фрагментації, зростання мобільності та забезпечення соціальної згуртованості в умовах післявоєнного відновлення.

Ключові слова: регіональна нерівність, доходи населення, індекс Джині, інклюзивний розвиток, державна політика.

Формули: 0; рис.: 3; табл.: 3; бібл.: 25

Abstract. The article examines the issue of regional income inequality in Ukraine in the context of the need to implement inclusive development. The purpose of the study is to identify and analytically assess regional disparities in the income levels of the Ukrainian population, as well as to substantiate mechanisms of inclusive development capable of reducing regional socio-economic inequality and enhancing social cohesion in the post-war recovery period. An assessment of income dynamics and the Gini index was carried out, which revealed a persistent imbalance in the distribution of financial resources across regions. Special attention is paid to the spatial dimensions of income inequality, which do not always correlate with the national-level trends. The legal and regulatory framework defining the institutional foundations of social protection and regional equalization was analyzed, along with the identification of its limitations in terms of the effective implementation of support mechanisms. The effectiveness of inclusive development policies largely depends on the existence of clear legal norms aimed at ensuring social justice, territorial balance, and access to basic services.

To identify potential solutions, the paper explores the practices of European Union member states in combining progressive fiscal policy, targeted social assistance, access to basic services, and investment in human capital. Based on comparative analysis, recommendations are proposed for improving Ukraine's inclusive development policy, particularly through the introduction of digital monitoring tools, social impact assessment (SIA), and the strengthening of regional financial autonomy. The study emphasizes the importance of strategically integrating inclusiveness into regional policy as a prerequisite for overcoming social fragmentation, increasing mobility, and ensuring social cohesion during post-war reconstruction.

Keywords: regional inequality, household income, Gini index, inclusive development, public policy.

Formulas: 0; fig.: 3; tabl.: 3; bibl.: 25

Постановка проблеми. Проблема регіональної нерівності доходів в Україні є однією з ключових перешкод на шляху до сталого соціально-економічного розвитку. Нерівномірність розподілу доходів між регіонами загострює соціальні диспропорції, знижує ефективність державної політики та сприяє депопуляції, внутрішній міграції та маргіналізації окремих територій. Особливої актуальності це питання набуває в умовах економічної нестабільності, війни та необхідності реалізації принципів інклюзивного розвитку, орієнтованого на зменшення нерівності, підвищення соціальної справедливості та забезпечення рівного доступу до економічних можливостей.

Незважаючи на наявність окремих стратегічних документів щодо регіонального розвитку, в Україні досі не сформовано дієвий механізм просторового вирівнювання соціально-економічних умов і забезпечення інклюзивного зростання. Системний аналіз чинників, що обумовлюють регіональну нерівність доходів, а також розробка ефективних інструментів державної політики в цій сфері є необхідною умовою зміцнення національної єдності та економічної стійкості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання нерівності доходів і необхідності формування інклюзивної моделі розвитку тривалий час перебувають у центрі уваги дослідників економіки та державної політики. У зарубіжній науковій літературі ця тематика розглядається переважно через призму впливу державного втручання на перерозподіл доходів (Stiglitz, 2012; Milanović, 2016), а також просторових дисбалансів у межах єдиних економічних систем (Rodríguez-Pose, 2018). Зокрема, Stiglitz (2012) наголошує, що без активної участі держави ринкова економіка схильна до вироблення структурної нерівності, яка відтворюється між поколіннями. Milanović (2016) досліджує глобальні тенденції, зазначаючи, що зростання міжкраїнової нерівності заміщується внутрішньою регіональною поляризацією, особливо у країнах з перехідною економікою.

Європейський підхід до інклюзивного зростання, висвітлений у звітах OECD (2020) та дослідженнях

Aiginger і Rodrik (2020), ґрунтується на необхідності поєднання ефективності та справедливості, з акцентом на інвестиції у людський капітал і регіональну згуртованість. Rodríguez-Pose (2018) у своїй праці акцентує увагу на "територіальному невдоволенні" як наслідку ігнорування регіональних потреб у процесах централізованого економічного планування.

В українському контексті тематика нерівності доходів досліджується в роботах Бандурки О.М., Кравченка С.І. і Колота В.М. (2019), які вказують на домінування горизонтальної (міжрегіональної) нерівності у доходах, а також недостатність дієвих фіскальних механізмів її згладжування. Куліш А.М. та Гой А.П. (2021) аналізують вплив соціальних трансфертів на доходну нерівність в Україні, зазначаючи їхню обмежену ефективність через недосконалу адресність. Корецький В.І. (2020) розглядає механізми регіонального вирівнювання та проблеми реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, підкреслюючи дисбаланс між формальним плануванням і фактичним ресурсним забезпеченням регіонів. Шевчук А.В. (2022) акцентує увагу на тому, що інклюзивний розвиток в українських реаліях має враховувати не лише соціальні, а й безпекові виклики, зумовлені війною та зміною територіальної доступності послуг. Красота О.В. і Мельник Т. (Krasota O., Melnyk T., 2020) зазначають, що традиційних заходів регулювання нерівності з боку держави недостатньо, що передбачає пошук нових підходів до скорочення нерівності, зокрема на основі соціальної інклюзії. Дослідження Румика І.І. (2025a) підкреслюють необхідність структурного аналізу макроекономічних індикаторів та їх впливу на соціально-економічний розвиток країни. Крім того, Румик І.І. (2025b) наголошує на взаємозв'язку соціально-економічних чинників та підходів до оцінювання добробуту населення, що є важливим для формування інклюзивної моделі розвитку в Україні.

Загалом, як українські, так і зарубіжні дослідники сходяться на думці, що зменшення нерівності доходів потребує багаторівневої системної політики, яка поєднує податково-бюджетні, соціальні, регіональні та інституційні інструменти.

Попри наявність ґрунтовних наукових напрацювань як українських, так і зарубіжних дослідників, проблема регіональної нерівності доходів в Україні залишається недостатньо комплексно вивченою в контексті сучасних викликів, зокрема повномасштабної війни, трансформації ринку праці, просторової поляризації та загострення соціальних диспропорцій, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Формулювання мети та методів дослідження. Метою дослідження є виявлення та аналітична оцінка регіональних відмінностей у рівні доходів населення України, а також обґрунтування механізмів інклюзивного розвитку, здатних забезпечити зменшення регіональної соціально-економічної нерівності та посилення соціальної згуртованості в умовах післявоєнного відновлення.

Методологічною основою дослідження є поєднання кількісних і якісних методів аналізу соціально-економічних процесів. Зокрема, застосовано порівняльний аналіз для виявлення відмінностей у рівнях доходів населення між регіонами України, а також для зіставлення вітчизняних підходів та підходів у ЄС до побудови механізмів

інклюзивного розвитку; бібліографічний аналіз (аналіз наукових та практичних підходів); графічний та табличний методи (для візуалізації та узагальнення матеріалів).

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах поглиблення соціально-економічних дисбалансів проблема нерівності доходів між регіонами України набуває особливої актуальності. Просторова концентрація фінансових ресурсів, нерівний доступ до економічних можливостей, слабка ефективність механізмів вирівнювання та зростання соціальної вразливості окремих територій створюють суттєві бар'єри для реалізації принципів інклюзивного розвитку. Вирішення цього комплексу проблем потребує не лише удосконалення державної політики, а й ґрунтового емпіричного аналізу регіональної структури доходів населення.

З метою візуалізації масштабу існуючих відмінностей доцільним є розгляд регіонального розподілу доходів за результатами останніх офіційних статистичних даних, що подано на рис. 1.

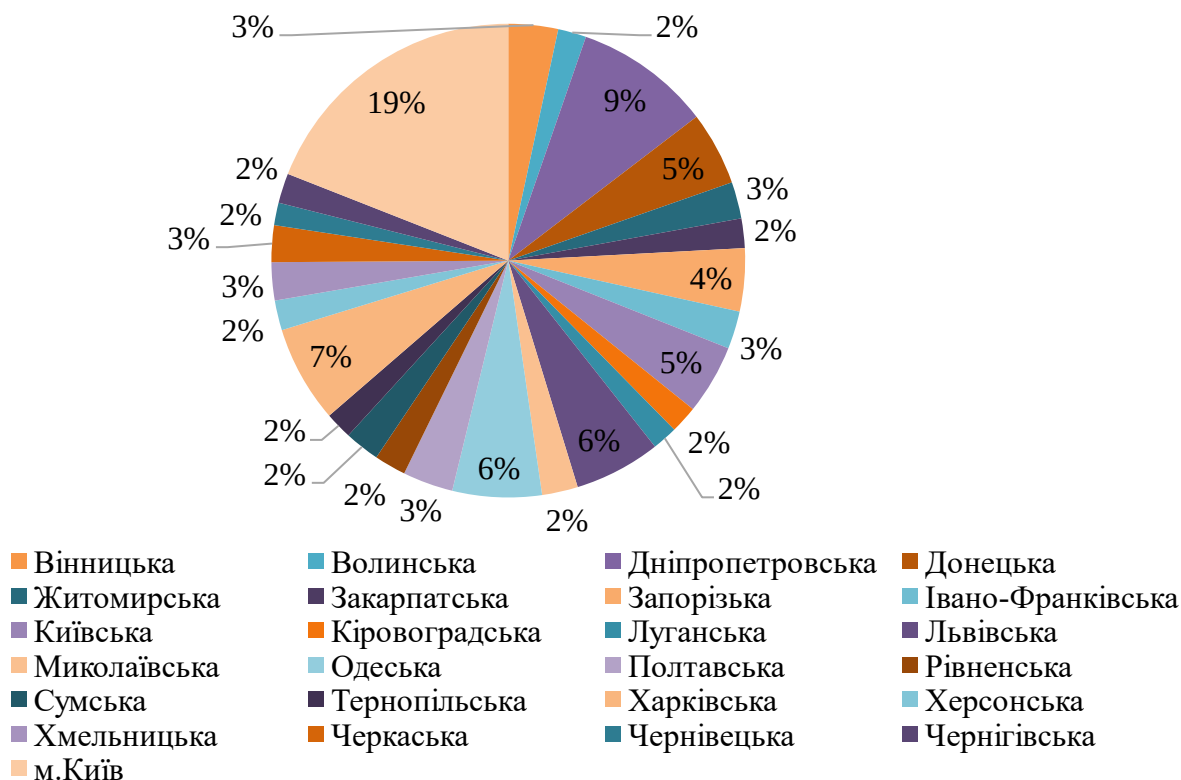

Рис. 1. Регіональна структура доходів населення України у 2021 р., %.

Джерело: (Державна служба статистики України, 2022).

На рис. 1 подано регіональну структуру доходів населення України за 2021 рік, виражену у відсотках від загального обсягу національного доходу. Найбільшу частку сформовано у м. Київ – 19%, що значно перевищує показники інших регіонів і підтверджує концентрацію фінансових ресурсів у столиці. Високі частки також зафіксовано у Дніпропетровській (9%), Харківській (6%), Київській (6%) та Львівській (5%) областях, які традиційно характеризуються більш розвинутою економікою (Державна служба статистики України, 2022).

Водночас частка більшості інших регіонів, включаючи прикордонні та

сільськогосподарські області (наприклад, Чернівецька, Луганська, Закарпатська), не перевищує 2–3%, що свідчить про низький рівень економічної активності та доходів населення в цих регіонах (Державна служба статистики України, 2022).. Така конфігурація розподілу вказує на необхідність цільової регіональної політики, спрямованої на підтримку депресивних територій та зменшення міжрегіональної нерівності.

На рисунку 2 наведено динаміку доходів населення України за 2005-2021 рр. (статистичні дані за 2022-2025 роки відсутні).

Рис. 2. Динаміка доходів населення України за 2005-2021 рр., млн грн.

Джерело: (Державна служба статистики України, 2022)

На рисунку 2 відображено динаміку доходів населення України у 2005–2021 роках у поточних цінах. Спостерігається стійка тенденція до зростання сукупних доходів: з 381,4 млрд грн у 2005 році до 4863,5 млрд грн у 2021 році. Найбільш динамічне зростання відбулося після 2016 року – з понад 2,6 трлн грн у 2017-му до майже 4,9 трлн грн у 2021 році. Водночас у 2020 році зафіксоване тимчасове зниження темпів зростання (до 4,0 трлн грн), що може бути пов'язано з наслідками пандемії COVID-19 та економічною нестабільністю.

Хоча загальний обсяг доходів населення зростає, це не відображає глибину регіональних диспропорцій, відмінностей у темпах зростання в різних

областях, а також нерівномірного доступу до джерел доходу серед соціальних груп. Більше того, зростання номінальних доходів не завжди супроводжується відповідним підвищенням рівня добробуту через інфляційні процеси, девальвацію національної валюти та структурні проблеми на ринку праці.

Оцінка регіональної структури доходів населення та його динаміку дає уявлення про просторовий розподіл фінансових ресурсів, однак не дозволяє повною мірою виявити глибину соціально-економічної нерівності. Тому для комплексного аналізу проблеми доцільним є залучення узагальнених статистичних індикаторів, зокрема індексу Джині, який

широко застосовується для оцінки рівня концентрації доходів у суспільстві.

У контексті дослідження інклюзивного розвитку важливо простежити довгострокову динаміку цього показника, оскільки вона відображає не лише поточний стан, але й ефективність

реалізованих соціальних і фінансових політик. На рис. 3 представлено динаміку індексу Джині в Україні за період 2003–2020 років, що дозволяє оцінити тенденції у сфері доходної нерівності та зробити висновки щодо стійкості інституційних механізмів перерозподілу.

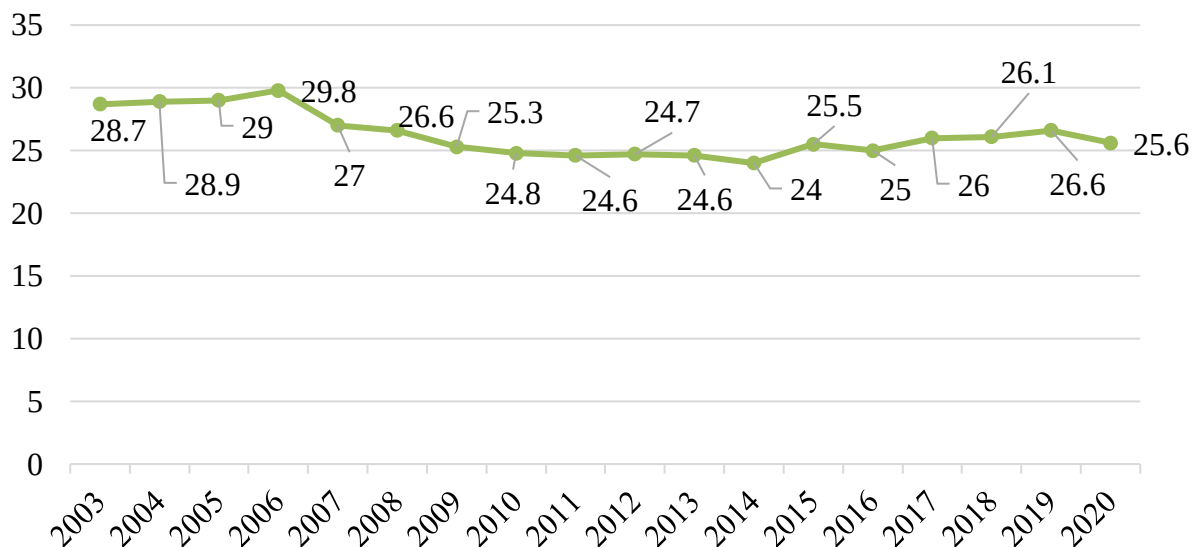

Рис. 3. Динаміка індексу Джині в Україні впродовж 2003-2020 рр.

Джерело: (World Bank, 2024)

Згідно рисунку, показник коливався в межах від 24 до майже 30, що свідчить про помірний рівень доходної нерівності за міжнародною класифікацією. У 2006 році було зафіксовано найвищий рівень нерівності за аналізований період – 29,8, після чого спостерігалася тенденція до поступового зниження, з досягненням мінімуму у 2014 році (24,0).

Починаючи з 2015 року, індекс Джині демонструє відносну стабільність, утримуючись на рівні 25–26, з незначним зростанням у 2019 році до 26,1. Це може свідчити як про певну ефективність соціально-фінансових механізмів перерозподілу доходів, так і про обмеження офіційної статистики у врахуванні тіньових доходів і регіональних відмінностей.

Загальна тенденція до зниження нерівності у 2007–2014 роках може бути пов'язана з впровадженням системи соціальних трансфертів, тоді як її стабілізація у подальші роки – із впливом зовнішніх шоків,

структурними обмеженнями ринку праці та недостатньою адресністю підтримки.

Таким чином, аналіз динаміки індексу Джині дозволяє зробити висновок, що формальна рівність доходів в Україні не супроводжується реальним зменшенням просторових диспропорцій, а тому потребує доповнення оцінкою регіонального виміру соціальної справедливості.

Оцінюючи регіональні диспропорції у доходах населення та тенденції доходної нерівності, важливо враховувати не лише статистичні індикатори, а й інституційне підґрунтя державної політики, яке формує можливості для її згладжування.

Ефективність механізмів інклюзивного розвитку значною мірою залежить від наявності чітких правових норм, спрямованих на забезпечення соціальної справедливості, регіонального вирівнювання та доступу до базових послуг.

У цьому контексті доцільно дослідити ключові нормативно-правові акти України, які прямо або опосередковано регулюють питання

зменшення доходної нерівності та реалізації інклюзивної політики розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Нормативно-правові акти України у сфері зменшення доходної нерівності та інклюзивного розвитку

№	Назва нормативно-правового акта	Короткий зміст	Аспекти, що стосуються доходної нерівності
1	Закон України «Про державне соціальне страхування»	Визначає систему соціального захисту громадян у разі безробіття, тимчасової непрацездатності тощо	Забезпечення доходів малозабезпеченим верствам населення
2	Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»	Встановлює механізм формування мінімальних стандартів життя	Базовий інструмент зменшення доходної нерівності
3	Стратегія регіонального розвитку України на період до 2027 року (затв. постановою КМУ № 695 від 05.08.2020)	Визначає цілі регіонального розвитку з урахуванням просторової нерівності	Вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів
4	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	Регулює повноваження органів місцевої влади щодо соціального забезпечення	Інструмент локальної інклюзії та боротьби з нерівністю
5	Бюджетний кодекс України	Містить положення про соціальні трансферти, міжбюджетне вирівнювання	Фінансова база для інклюзивного розвитку на регіональному рівні
6	Закон України «Про прожитковий мінімум»	Визначає базовий рівень доходу для соціальної підтримки	Служить основою для адресної допомоги малозабезпеченим
7	Національна стратегія подолання бідності до 2030 року (проект на основі наказу Мінсоцполітики № 847 від 2020 р.)	Визначає заходи щодо зменшення бідності та розширення доступу до послуг	Включає інструменти для зниження нерівності доходів
8	Закон України «Про соціальні послуги»	Регулює механізм надання допомоги вразливим групам населення	Інституційна основа інклюзивного соціального розвитку

Джерело: узагальнено автором за (ВРУ, 1997; ВРУ 1999а; ВРУ 199b; ВРУ 2000; ВРУ 2010; ВРУ 2019)

Нормативно-правова база України у сфері соціальної політики та регіонального розвитку демонструє наявність ключових інституційних передумов для формування інклюзивного підходу до зменшення нерівності доходів. Наведені в таблиці 1 нормативно-правові акти визначають фундаментальні механізми підтримки

малозабезпечених верств населення та забезпечення мінімальних гарантій добробуту.

Водночас нормативні акти, пов'язані з бюджетною системою і місцевим самоврядуванням, окреслюють фінансово-організаційні інструменти просторового вирівнювання, зокрема через механізм

міжбюджетних трансфертів і регіональні стратегії розвитку. Стратегічні документи, такі як «Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року» та проєкт «Національної стратегії подолання бідності до 2030 року», підтверджують орієнтацію на довгострокове включення питань соціальної справедливості та рівного доступу до ресурсів у державну політику.

Однак важливо зауважити, що реалізація цих актів нерідко стикається з проблемами координації, недостатнім фінансуванням, а також обмеженою ефективністю механізмів адресності. Особливо актуальним залишається питання впровадження оцінки соціального впливу регіональних і національних політик, що дозволить здійснювати корекцію векторів розвитку на підставі емпіричних даних щодо нерівності доходів. Таким чином, нормативно-правове поле України має

потенціал для інклюзивного розвитку, але потребує поглибленої інтеграції цільових індикаторів, міжгалузевої взаємодії та регулярного моніторингу соціальної ефективності.

Разом із тим, українське законодавство формально охоплює основні напрями державної політики у сфері соціального захисту, регіонального розвитку та подолання бідності, його реалізація часто ускладнюється обмеженим фінансуванням, фрагментарністю підходів і недостатнім рівнем адресності. У цьому контексті особливої ваги набуває аналіз міжнародного досвіду, зокрема держав-членів ЄС, які протягом тривалого часу реалізують системні політики інклюзивного розвитку, орієнтовані на зниження нерівності доходів і забезпечення соціальної згуртованості (табл. 2).

Таблиця 2

Досвід країн ЄС щодо інклюзивного розвитку та зменшення нерівності доходів

Країна	Основні механізми інклюзивного розвитку	Результати/ефекти
Швеція	Прогресивне оподаткування; високі податки на доходи; значна частка ВВП на соціальні трансферти; активна зайнятість населення	Один із найнижчих індексів Джині в ЄС (близько 27%); зниження рівня бідності
Німеччина	Податкові пільги для сімей з низькими доходами; підтримка зайнятості; державні програми перекваліфікації; мінімальна заробітна плата	Стабільний рівень доходної рівності; ефективне згладжування нерівностей між землями
Франція	Система податку на багатство; соціальна допомога; безкоштовні медичні й освітні послуги; активні державні інвестиції в соціальний капітал	Індекс Джині знижено до ~29% після перерозподілу; соціальна мобільність залишається на високому рівні
Фінляндія	Модель універсального базового доходу (пілот); безкоштовна вища освіта; підтримка сімей з дітьми; інвестиції в доступне житло	Позитивні результати зниження тривалого безробіття; зростання добробуту серед вразливих груп
Нідерланди	Програми соціального захисту в поєднанні з гнучким ринком праці ("flexicurity"); житлові субсидії; податкові пільги для працюючих з низькими доходами	Зниження рівня нерівності після оподаткування та трансфертів на понад 35%
Польща	Програма "Сім'я 500+", надбавки для багатодітних сімей, підтримка сільських територій, дотації на освіту	Зниження дитячої бідності; деяке скорочення міжрегіональної нерівності

Продовження Таблиці 2

Іспанія	Мінімальний гарантований дохід (Ingreso Mínimo Vital); програми для молоді та іммігрантів; субсидоване житло; пільги для самозайнятих	Часткове зниження нерівності; проблема регіонального безробіття залишається актуальною
---------	---	--

Джерело: узагальнено автором за (European Commission, 2022; Eurofond, 2023; IMF, 2023; OECD, 2022; World Bank, 2023)

Аналіз практик країн Європейського Союзу засвідчує, що ефективно зниження нерівності доходів досягається лише за умови системного та комплексного підходу, що охоплює як фінансові інструменти, так і соціальні, трудові та освітні політики. Найуспішніші країни — Швеція, Фінляндія, Нідерланди — впроваджують прогресивне оподаткування, універсальні соціальні гарантії, доступ до безкоштовної освіти і медицини, а також активну політику на ринку праці, що забезпечує як стимулювання зайнятості, так і підтримку незахищених верств населення.

Водночас у країнах з менш розвиненою моделлю соціальної держави (як-от Польща та Іспанія), хоч і спостерігаються позитивні зрушення завдяки цільовим програмам, нерівність доходів залишається високою, а ефекти політики — менш стабільними в часі.

Отже, ключовими умовами інклюзивного розвитку виступають:

– наявність ефективної системи перерозподілу доходів через податки й трансфери;

– інституційна спроможність органів влади забезпечити рівний доступ до базових соціальних послуг;

– цілеспрямованість політик щодо підтримки регіонального балансу, соціальної мобільності та зменшення вразливості населення.

Україна може використати цей досвід, адаптуючи найкращі європейські практики до власного контексту, зокрема шляхом поєднання адресних програм підтримки з інвестиціями в людський капітал, що сприятиме не лише згладжуванню нерівності, а й зміцненню економічної єдності країни (табл. 3).

Таблиця 3

Пропозиції щодо інклюзивного розвитку та зниження регіональної нерівності доходів в Україні

Тип регіону	Ключові виклики	Пропоновані інструменти	Очікуваний ефект
Міські агломерації (Київ, Дніпро, Харків, Львів)	Надмірна концентрація доходів, зростання вартості життя, маргіналізація окраїн	Диверсифікація економіки, розвиток доступного житла, інвестиції в соціальну інфраструктуру	Зменшення внутрішньої поляризації, підвищення доступності послуг
Індустріальні регіони (Дніпропетровська, Запорізька обл.)	Високий рівень безробіття, чітка спеціалізація економіки	Програми перекваліфікації, підтримка малого та середнього бізнесу, зелені інвестиції	Зростання зайнятості, структурна трансформація економіки
Аграрні регіони (Полтавська, Черкаська, Вінницька обл.)	Низька додана вартість, нестабільні доходи	Інновації в агропромисловий комплекс, розвиток кооперації, інвестиції в переробку	Підвищення доходів, зростання локальної зайнятості

Продовження Таблиці 3

Прикордонні та гірські регіони (Закарпатська, Чернівецька, Волинська області)	Міграція, відтік населення, погана інфраструктура	Розвиток туризму, дотації на транспорт і медицину, прикордонне співробітництво	Утримання населення, розвиток сервісного сектора
Постконфліктні території	Руйнування інфраструктури, внутрішньо переміщені особи	Відновлення інфраструктури, гранти для малого та середнього бізнесу, підтримка внутрішньо переміщених осіб	Реінтеграція, зменшення соціальної вразливості

Джерело: розробка автора

З метою посилення інклюзивного розвитку та зменшення регіональної нерівності доходів в Україні доцільно вжити низку комплексних заходів, спрямованих на інтеграцію соціальних, економічних та територіальних політик. Насамперед, необхідно інституціоналізувати принципи інклюзивного розвитку у стратегічних документах усіх рівнів, зокрема доповнити Стратегію регіонального розвитку до 2027 року показниками, що відображають рівень доходної нерівності, соціальної справедливості та просторової асиметрії. Важливо також удосконалити механізми адресності соціальної підтримки, запровадивши цифрові платформи моніторингу добробуту домогосподарств і соціального ризику, що забезпечить ефективніше охоплення найбільш вразливих верств населення, особливо у регіонах із низькими рівнями доходу.

Подальший розвиток фіскальної децентралізації має супроводжуватися впровадженням справедливих механізмів міжбюджетного вирівнювання, які зменшуватимуть фінансову залежність бідніших регіонів та розширюватимуть їхню податкову спроможність. Паралельно слід інтегрувати політики у сферах освіти, охорони здоров'я, зайнятості, цифрової трансформації та просторового планування в єдину систему формування людського і соціального капіталу, що сприятиме зменшенню міжрегіонального розриву та зростанню мобільності населення.

Крім того, доцільним є запровадження систематичної оцінки соціального впливу (SIA) для державних і

регіональних програм – як інструменту зворотного зв'язку та коригування політик залежно від досягнутого ефекту у сфері зменшення нерівності доходів. Нарешті, ключовим чинником успішності цих заходів має стати сталий діалог між державою, науковою спільнотою, органами місцевого самоврядування та громадянським суспільством з метою спільної розробки локалізованих рішень, ефективного моніторингу та забезпечення соціальної згуртованості в умовах післявоєнного відновлення.

Висновки. Регіональна нерівність доходів в Україні має системний характер, зумовлений як економічними диспропорціями, так і інституційною незавершеністю політики вирівнювання. Хоча індекс Джині залишається відносно стабільним у межах 25–26, це не відображає глибину просторової нерівності. Основні фінансові потоки зосереджуються у столиці та кількох промислових регіонах, тоді як більшість областей демонструють низьку економічну активність і частку у національному доході.

Незважаючи на наявність нормативно-правової бази, її реалізація гальмується проблемами координації, недостатнім фінансуванням і слабкою адресністю. Досвід держав-членів ЄС засвідчує ефективність комплексного підходу, що поєднує фіскальні, соціальні та регіональні інструменти, орієнтовані на інклюзивність. Україна має потенціал до імплементації подібних механізмів, однак

це потребує стратегічного бачення, міжвідомчої взаємодії та довгострокових

Література:

1. Верховна Рада України. (1997). *Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР* від 21.05.1997. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
2. Верховна Рада України. (1999а). *Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105-XIV* від 23.09.1999. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
3. Верховна Рада України. (1999б). *Закон України «Про прожитковий мінімум» № 966-XIV* від 15.07.1999. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14>
4. Верховна Рада України. (2000). *Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» № 2017-III* від 05.10.2000. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
5. Верховна Рада України. (2010). *Бюджетний кодекс України № 2456-VI* від 08.07.2010 (у редакції зі змінами). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
6. Верховна Рада України. (2019). *Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII* від 17.01.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>
7. Державна служба статистики України. (2022). *Доходи населення по регіонах*. <https://data.gov.ua/dataset/8ff2fef2-e63f-468d-8ac1-2cd806be5cb8/resource/b204260c-3a52-4b44-856e-f41cc99e29bc>
8. Кабінет Міністрів України. (2020). *Постанова № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року»* від 05.08.2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF>
9. Корецький, В. І. (2020). Регіональний розвиток в умовах децентралізації: оцінка ефективності механізмів вирівнювання. *Регіональна економіка*, (1), 72–81. <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-1-8>
10. Кравченко, С. І., Колот, В. М., & Бандурка, О. М. (2019). Проблеми соціальної нерівності та фінансні інструменти її згладжування в Україні. *Фінанси України*, (6), 33–45.
11. Куліш, А. М., & Гой, А. П. (2021). Соціальні трансфerti та їх вплив на доходну нерівність в Україні. *Економіка і держава*, (7), 78–82.
12. Міністерство соціальної політики України. (2020). *Проект Національної стратегії подолання бідності до 2030 року (наказ № 847)*. <https://www.msp.gov.ua/news/19786.html>
13. Румик, І. І. (2025). *Методологія наукового оцінювання добробуту населення: структурний аналіз макроекономічних індикаторів*. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-14-21>

інвестицій у людський капітал, соціальну інфраструктуру та місцевий розвиток.

14. Румик, І. І. (2025). Добробут населення: соціально-економічні чинники впливу та підходи до оцінювання. *Формування ринкових відносин в Україні*, 2(285), 167–174. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15316412>
15. Aiginger, K., & Rodrik, D. (2020). Rebirth of industrial policy and an agenda for the twenty-first century. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 20, 189–207. <https://doi.org/10.1007/s10842-019-00322-3>
16. Eurofound. (2023). *Income inequalities and inclusive growth in the EU*. <https://www.eurofound.europa.eu>
17. European Commission. (2022). *Country report Poland 2022*. <https://commission.europa.eu>
18. Eurostat. (2023). *Living conditions in Europe*. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained>
19. IMF. (2023). *Spain: Selected issues*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org>
20. Krasota O., Melnyk T. Social Inclusion as an Instrument for Reducing Socio-Economic Inequality. *Scientific Papers of the University of Pardubice. Series D*. 2020. 28(3). 1192. DOI: <https://doi.org/10.46585/sp28031192>
21. Milanović, B. (2016). *Global inequality: A new approach for the age of globalization*. Harvard University Press.
22. OECD. (2020). *A framework for inclusive growth*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/inclusive-growth/>
23. OECD. (2022). *Income inequality and poverty by country*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
24. Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 11(1), 189–209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>
25. Shevchuk, A. V. (2022). Social resilience and inclusive regional development under wartime conditions. *Ukrainian Journal of Public Policy*, 9(3), 51–64.
26. Stiglitz, J. E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. W.W. Norton & Company.
27. World Bank. (2023). *Europe and Central Asia economic update: Inclusive growth*. <https://www.worldbank.org/en/region/eca>
28. World Bank. (2024). *Gini index (World Bank estimate) – Ukraine*. FRED, Federal Reserve Bank of St. Louis. <https://fred.stlouisfed.org/series/SIPOVGINIUKR>